Peruskoulu 2.0

Näkökulmia koulun tulevaisuuteen

Elinkeinoelämän keskusliitto

Sisällys

Esipuhe 3

Mikä on koulun tarkoitus? Tästä on puhuttava paljon laajemmin,
pääjohtaja Olli-Pekka Heinonen 4

Perheiden taustojen erot näkyvät oppimistuloksissa,
apulaisprofessori Najat Ouakrim-Soivio 7

Kotoutumiseen tarvitaan paljon muutakin kuin kielitaito – tässä on vielä tekemistä, *professori Mirja Tarnanen* 10

Lukutaidon heikkenemistä ei voi korjata vain kouluun kohdistuvilla toimilla,
tutkijatohtori Leea Lakka 13

Nuoret tarvitsevat positiivisen näkymän tulevaisuuteen – missä se on?,
dosentti Tomi Kiilakoski 16

Rehtori johtamaan tukevammin koulun pedagogiikkaa,
aluerehtori Katriina Sulonen 19

Myös lahjakkailla on oikeus kasvaa täyteen mittaansa,
professori Kirsi Tirri 22

EK:n viestit päättäjille 25

OLLI-PEKKA HEINONEN

NAJAT OUAKRIM-SOIVIO

MIRJA TARNANEN

KIRSI TIRRI

LEEA LAKKA

KATRIINA SULONEN

TOMI KIILAKOSKI

Nyt on aika keskustella peruskoulun tulevaisuudesta

Peruskoulu on suomalaisen yhteiskunnan menestystarina ja koulutusjärjestelmämme kivijalka. Se on historiansa aikana rakentanut osaamista, mahdollistanut sosiaalista liikkuvuutta ja luonut perustan Suomen kilpailukyvylle. Maailma, jossa peruskoulu syntyi, ei kuitenkaan ole sama maailma, jossa tämän päivän lapset kasvavat. Juuri siksi tarvitsemme keskustelua siitä, millainen tulevaisuuden peruskoulu on ja mitä siltä odotamme.

Tässä julkaisussa asiantuntijat haastavat kysymään uudelleen, mikä on koulun tarkoitus ja miten kaikki kouluun vaikuttavat toimijat saadaan vetämään samaan suuntaan. Yhteinen viesti korostaa koulutusjärjestelmän kykyä tunnistaa yhteiskunnan suuret muutokset ja viedä uudistukset käytäntöön. Samalla näkökulmat nostavat esiin nuorten tulevaisuususkon, oppilaiden yhdenvertaisuuden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamisen sekä oikea-aikaisen tuen ja vahvan lukutaidon merkityksen. Ne korostavat myös kuntien yhteistyötä, pedagogista johtamista ja jokaisen oppilaan vahvuuksien tunnistamista.

Eri näkökulmista muodostuu vahva yhteinen viesti: peruskoulun kehittämisessä ei ole kyse yksittäisestä asiasta tai erillisistä uudistuksista. Kyse on koko järjestelmän kyvystä vastata yhteiskunnan muutoksiin samalla, kun se pitää kiinni perustehtävästään: jokaisen lapsen oppimisesta, kasvusta ja yhdenvertaisesta mahdollisuudesta rakentaa omaa tulevaisuuttaan.

Tämän julkaisun rinnalla julkaistava **Peruskoulu 2.0 – askelmerkit kohti uudistuvaa peruskoulua** kokoaa yhteen perusopetuksen tulevaisuuden kannalta kriittisiä kipupisteitä, joihin pitää tarttua viipymättä. Yhdessä nämä julkaisut muodostavat kutsun yhteiskunnalliseen keskusteluun siitä, mikä on perusopetuksen merkitys yhteiskunnassa ja millaisen peruskoulun haluamme rakentaa seuraaville sukupolville.

Peruskoulun tulevaisuus ei ratkea itsestään, vaan se rakentuu niistä valinnoista, joita teemme tänään. Perusopetus on investointi lasten ja nuorten sekä osaamisen ja Suomen tulevaisuuteen. Nyt tarvitaan päätöksiä, joilla oppimistulosten lasku pysäytetään ja suunta käännetään. Suomalaisten osaamistasoa on pystyttävä nostamaan kaikilla koulutusasteilla perusopetuksesta alkaen.

Lämmin kiitos tähän Peruskoulu 2.0 – Näkökulmia koulun tulevaisuuteen -julkaisuun osallistuneille **Olli-Pekka Heinoselle, Najat Ouakrim-Soiviolle, Mirja Tarnaselle, Leea Lakalle, Tomi Kiilakoskelle, Katriina Suloselle ja Kirsi Tirrille.**

Minna Helle
toimitusjohtaja
Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Olli-Pekka Heinonen

- International Baccalaureate Organisationin pääjohtaja vuodesta 2021
- Opetushallituksen pääjohtaja 2016–2021
- liikenne- ja viestintäministeri 2000–2002
- liikenneministeri 1999–2000
- opetusministeri 1994–1999

Pääjohtaja Olli-Pekka Heinonen:

Mikä on koulun tarkoitus? Tästä on puhuttava paljon laajemmin

Peruskoulun olisi muututtava, mutta miten? Millaista osaamista tulevaisuudessa tarvitaan? Tästä Suomessa keskustellaan hyvin vähän – aivan kuin koulu olisi saareke, joka elää omaa, erillistä elämäänsä. Uudistusten toimeenpano taas jää puolitiehen, koska kokonaisuus ei ole kenenkään käsissä.

Euroopassa ja muualla maailmassa tätä keskustelua kyllä käydään, ja niin pitäisi meilläkin, sanoo **Olli-Pekka Heinonen**, entinen Opetushallituksen pääjohtaja ja opetusministeri, joka johtaa nykyään International Baccalaureate Organisationia. Hän katsoo Suomen koulutuskeskustelua ulkopuolelta, mutta hyvin informoituna ulkopuolisena.

”Oppimistulosten heikkeneminen nähdään meillä koulun kysymyksenä. Väitän, että isompi tekijä tässä ovat koulun ulkopuolelta tulevat muutospaineet, jotka muuttavat koulun todellisuutta. Tämä pitäisi ensin tunnustaa.”

Ratkaisuja pitäisi hakea kokonaisvaltaisemmin kuin Suomessa haetaan. Meillä on vahvasti atomisoitunut tapa tarkastella asioita. Hallinnonalojen työnjakoa kunnioitetaan niin paljon, että yhteiskunnallinen kokonaiskuva häipyy. Tästä on kyse myös koulukeskustelussa, Heinonen pohtii.

”Koulussahan on kyse aivan olennaisesti myös demokratian toimivuudesta. Puhumme turvallisuuspolitiikasta mielten voittamisen tasolla. Siitä käydään paljon taistelua. Puhutaanko siitä, millaisia valmiuksia koulussa annetaan tähän? Minusta ei.”

Suurten riskien ja mahdollisuuksia aikaa

Heinonen, kuten monet muut, sanoo meidän olevan nyt murrosvaiheessa. Toisen maailmansodan jälkeen syntynyt maailma ja sen instituutiot eivät enää toimi, mutta emme myöskään tiedä, mikä on se uusi maailma, joka tulee.

”Tämä on hyvin riskialtista aikaa. Moni asia on muutoksessa ja synnyttää paineita, eikä vähiten oppilaiden ja opiskelijoiden henkiseen hyvinvointiin. Tämä näkyy joka puolella maailmaa.”

Samalla tämä on suurten mahdollisuuksien aikaa, Heinonen muistuttaa.

”Ehkä nyt luodaan jotain uutta. Tämä on siis etsinnän aikaa. Juuri tällaisena aikana on mietittävä sitä, mikä on koulun tarkoitus. Miksi koulu on olemassa? Onko koulun tehtävä oppiminen? Tietojen välittäminen? Onko oppiminen väline henkiseen kasvuun? Onko se työelämän tarpeiden tyydyttämistä varten?”

Emme enää pysty tarkasti määrittelemään, millaisia ongelmia tai työtehtäviä nykyiset oppilaat kohtaavat tulevaisuudessa. Tullaan siis tähän:

”Mitkä ovat niitä valmiuksia, joita tarvitaan ihmisen ja planetaarisen hyvinvoinnin synnyttämiseksi? Tätä meidän pitäisi pohtia”, Heinonen kehottaa.

”Juuri nyt on mietittävä, miksi koulu on olemassa. Onko se oppiminen, tietojen välittäminen, henkinen kasvu?”

Päätösten toimeenpanon tuki on hukattu säästöihin

Meillä on tähän periaatteessa hyvät valmiudet, Heinonen toteaa. Opettajilla on koulutus, johon sisältyy kyky ymmärtää tutkimuksia, kyky kehittävään opettajuuteen ja oman ammattitaitonsa uusintamiseen. Mutta järjestelmätasolla tätä kykyä ei ole.

”Meillä etäisyys kansallisen päätöksenteon ja yksittäisten koulujen välillä on liian suuri. Kun toinen pää tekee muutoksia, toinen pää ei ymmärrä sen motiiveja. Syntyy epätahtisuutta”, Heinonen selittää.

”On maita, jotka ovat ottaneet institutionaalista mallia Suomesta. Esimerkiksi Etelä-Koreassa on Suomen mallin mukainen yhteinen ”järjestelmän sillanrakentaja”. Suomessa sen sijaan ei enää itse toimita tämän mallin mukaan. Ei ole tahoa, joka toisi eri toimijoita yhteen. Sitä tarvittaisiin, jotta jokainen osanen pyrkisi samaan suuntaan.”

Koulutuspolitiikassa päätös on kymmenesosa muutoksen aikaansaamisesta, 90 prosenttia on toimeenpanoa. Sen varmistamista, että muutos menee läpi, ja se on meillä aivan liian heikkoa, Heinonen haastaa.

”Meillä luotetaan aivan liian paljon siihen, että kyllä se siitä. Opettajat pitää kouluttaa uudistuksiin ennen kuin ne tulevat voimaan. Mikä on uudistuksen sisältö? Mitä se heiltä edellyttää? Myös koulun johdon on oltava ajan tasalla tässä. Meillä oli aiemmin työkaluja näihin, mutta ne on otettu säästöjen nimissä pois. Kansallisella tasolla tehtyjen strategisten päätösten toimeenpanoon saa aika ohuesti tukea paikallisella tasolla.”

Luottamus kouluun on yhteiskunnalle elintärkeää

Meidän on pakko tehdä muutoksia tai olemme kymmenen vuoden kuluttua isommassa kriisissä, Heinonen sanoo. Hän puhuu legitimiteettikriisistä.

”Tekoälyn vaikutus ihmiskuvaan ja ihmisenä toimimiseen pitää ottaa vakavasti.”

”Meillä alkaa syntyä erillisratkaisuja, jotka rapauttavat koko yhtenäiskoulun ajatuksen. Luottamus murenee, jos ajatus siitä, että koulutus on yhteiskunnan keino taata sen jäsenille perusvalmiudet toimia, elää ja kukoistaa, katoaa.”

”Ne, joilla on paremmat sosiaaliset ja taloudelliset lähtökohdat, pärjäävät kyllä. Sen sijaan ne, joilla on heikommat lähtökohdat, myös jäävät heikompaan asemaan.”

Se ei ole vain koulun ongelma. Se on koko yhteiskunnan ongelma.

Olli-Pekka Heinosen peruskoulu 2.0

- **Vahvistaisin toiminnallista puolta: motivaatiota ja toimijuutta. Peruskoulu on yhä varsin teoreettinen. Puhutaan asioista, mutta ei tehdä asioita. On elintärkeää tukea oppilaiden kasvua kokemaan, että omilla teoilla voi muuttaa maailmaa.**
- **Tekoälyyn sisältyy isoja mahdollisuuksia ja riskejä. Koulun on ymmärrettävä molemmat puolet. Iso asia on omien tunteiden käsittely: on joukko nuoria, jotka kärsivät henkisestä pahoinvoinnista ja jotka ovat yksinäisiä. Jos chattibotti on aina valmis auttamaan, kuuntelemaan, olemaan ystävällinen, mihin ihmiskavereita oikeastaan tarvitaan? Mikä vaikutus tällä on ihmiskuvaan ja ihmisenä toimimiseen? Tämä uhkakuva pitää ottaa vakavasti.**
- **Koulukulttuuri ja koulun johtaminen tulee yhä tärkeämmäksi siinä, että tapahtuu syvää oppimista. Jos oppilas ei käy läpi ymmärtämisen ja oivaltamisen prosessia siihen liittyvine virheineen, hän ei ymmärrä lopputulosta. Tekoälyn avulla on kovin helppo oikaista.**

Kaikki kouluun vaikuttavat toimijat, vetäkää samaan suuntaan

Laadukasta koulutusta tarjoavilla järjestelmillä näyttää olevan kolme yhteistä piirrettä, Olli-Pekka Heinonen vetää tutkimuksia yhteen:

1) johdonmukainen, pitkäjänteinen koulutuksen kehittäminen,
2) järjestelmätason herkkyys reagoida muutoksiin eli kyky nähdä isoja muutostekijöitä ja miten ne otetaan vastaan koulun todellisuudessa,
3) järjestelmän kyky katsoa kokonaisuutta systeemisesti.

Suomessa on petrattavaa kohdissa kaksi ja kolme, Heinonen osoittaa.

”Olemme olleet Suomen koulujärjestelmässä liian hitaita reagoimaan esimerkiksi maahanmuuton kasvuun ja teknologian muutokseen. Olemme vasta nyt, kymmenen vuotta somen valtavirtaistutumisen jälkeen, tekemässä ensimmäisiä päätöksiä lasten somen käytöstä. Olemmeko oppineet tästä, että toimisimme ripeämmin tekoälyn suhteen?”

Järjestelmä on myös heikko katsomaan kokonaisuutta systeemisesti.

”Kouluun vaikuttavat eri toimijat pitäisi tuoda paremmin yhteen: vanhemmat, opettajankoulutus, seuraavat kouluasteet, harrastukset.”

Heinonen vetää mukaan vielä oppilashuollon. Siinä vaikeuskerroin kasvaa, koska mennään toiselle hallinnonalalle, sosiaali- ja terveystoimen puolelle.

”Kaikkien näiden toimijoiden pitäisi käydä peruskeskustelu koulun tarkoituksesta. Nyt kukin lähtee omista siiloistaan ja omista intresseistään. Varmasti näin tehdään hyvässä tarkoituksessa, mutta kun nuori tulee kuvioon mukaan, hän ei jakaudu siiloihin.”

”Meillä ei ole kokonaisuutta, jossa kaikki toimijat toimisivat yhteen. Tämä johtaa pirstaloituneeseen malliin, joka ei kenties ole edullisin myöskään kustannusmielessä. Tämä on ensimmäinen korjattava asia. Tarvitaan vahvempaa vuoropuhelua ja yhteistyötä.”

Najat Ouakrim-Soivio

- koulutuksen arvioinnin apulaisprofessori, Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto
- johtaa tutkimustoimintaa arviointitiimissä, joka tekee kaikki OECD:n ja IEA:n kansainväliset arviointitutkimukset, joihin Suomi osallistuu
- Helsingin ranskalais-suomalaisen koulun rehtori 2001–2005 ja 2021–2024

Apulaisprofessori Najat Ouakrim-Soivio:

Perheiden taustojen erot näkyvät oppimistuloksissa

Perusopetus ei Suomessa pysty tasaamaan lasten erilaisista taustoista johtuvia eroja. Sosioekonominen tausta vaikuttaa lasten oppimistuloksiin aiempaa enemmän. Tämä on paljon isompi huolenaihe kuin pelkkä oppimistulosten lasku. Halutaanko tätä nähdä?

”Tutkimuksesta tiedetään, että sosioekonominen tausta vaikuttaa oppimistuloksiin aiempaa enemmän. Myös sukupuolten väliset erot ovat selvästi nähtävillä: tyttöjen tulokset ovat heikentyneet poikia nopeammin. Erot vaikuttavat suoraan tyttöjen ja poikien koulutusvalintoihin. Nämä ovat olennaisia asioita”, painottaa apulaisprofessori **Najat Ouakrim-Soivio** Koulutuksen tutkimuslaitoksella.

Suomalaisnuorten oppimistulosten laskusta on oltu huolissaan toistakymmentä vuotta. Laskeneet ne totisesti ovatkin, varsinkin 2010-luvulla. Ouakrim-Soivio näyttää PISA-lukutaitotuloksia vuodesta 2000 vuoteen 2022. PISA-tuloksissa luokitellaan taitotasot 1–6, jossa alle 2-tason oppilaat ovat taidoiltaan todella heikkoja. Näiden heikkojen osaajien määrä kolminkertaistui 2000–2022, ja heikot ovat entistä heikompia. Samaan aikaan taitotasoilla 5 ja 6 olevien eli erinomaisen lukutaidon omaavien oppilaiden määrä puolittui. Heitä oli vuonna 2000 lähes 20 prosenttia oppilaista, mutta vuonna 2022 alle 9 prosenttia.

”Sisällön ymmärtäminen eli funktionaalinen lukutaito on perustaito. Jos se on heikkoa, se heijastuu kaikkeen oppimiseen.”

Koulujen väliset ja sisäiset erot kasvavat

PISA-tulosten kauhistelusta pitää päästä eteenpäin ja kiinni kehityksen juurisyihin. Sieltä paljastuu isoja asioita.

”Oppimistulosten muutosten taustalta löytyy isoja yhteiskunnallisia kehityskulkuja. Suomessa koulujen väliset ja koulujen sisäiset eli luokkien väliset vaihtelut ovat olleet aiemmin pieniä. 2020-luvulta lähtien sekä koulujen että luokkien väliset ja alueelliset erot ovat selvästi kasvussa”, Ouakrim-Soivio kertoo.

”Koulujen väliset erot kertovat alueiden eriytymisestä. Sanoisin, että kyse sekä yhteiskuntapolitiikasta että asuntopolitiikasta”, Ouakrim-Soivio arvioi.

Koulujen sisäisistä eroista ison osan selittävät erityistä tukea saavat oppilaat. Jonkin verran sitä selittävät myös painotetun opetuksen luokat. Niiden purkaminen ei kuitenkaan poista koulujen sisäisiä eroja, hän huomauttaa.

Koulu avasi pitkään mahdollisuuksia – avaako vielä?

Oppimistulokset ovat heikentyneet sekä kantaväestöön kuuluvilla että maahanmuuttajataustaisilla oppilailla. Heikentyneet tulokset eivät johdu maahanmuuttajataustaisista oppilaista.

”Puhumme mielellämme opetustuntimääristä, koska se on helppoa.”

Oppimistulosten laskun syy-seuraussuhteista ei kuitenkaan vielä tiedetä tarpeeksi. Kyse ei ole vain koulujen pedagogiikasta tai opettajien valmiuksista. Ratkaisut eivät löydy luokkahuoneesta, sillä koulutus on yhteiskuntapolitiikkaa, mutta myös eräänlaista sosiaalipolitiikkaa.

Koulutusjärjestelmä on pitkään ollut Suomessa vahva yhteiskunnallinen instituutio, joka on avannut mahdollisuuksia.

”Nyt alkaa näyttää siltä, että eriarvoistumiskehitys alkaa sulkea mahdollisuuksia pois. Meidän olisi hyvä käydä keskustelua perusopetuksen tehtävästä. Halutaanko, että se tasaa oppilaiden taustoja oppimisessa? Vai halutaanko yksilöllisempiä oppimispolkuja”, Ouakrim-Soivio kysyy.

Toinen asia on se, että koululta ei pidä odottaa vastausta kaikkeen. Aika paljon kasvatusvastuuta on siirretty koulun ammattilaisille, Ouakrim-Soivio toteaa. Koulun tehtävä on jo pitkään ollut paljon muuta kuin opetus, ja se näkyy.

Oppilasmäärät romahtavat, mikä kaikki muuttuu?

”Koulutuksen tasa-arvon toteutumisessa on todella isoja haasteita jo pelkästään siksi, että meillä on iso määrä kuntia, joissa oppilasmäärät romahtavat. Emme ole vielä ajatelleet, mikä kaikki muuttuu.”

Ouakrim-Soivio antaa esimerkin, jossa oppilaat kootaan pitkin pitäjiä yhteen kouluun kuntakeskuksen. Yhä tyypillisempi tapaus siis.

”Oppilaat tulevat maaseudulta koulukuljetuksilla. Se tarkoittaa, että kerhoja ei voi tarjota kello 15 jälkeen, koska kuljetukset lähtevät. Tämä taas tarkoittaa, että lapset eivät voi harrastaa yhdessä. Tämä rikkoo jotain.”

”Kyseessä on iso asia. Tarvitaan keskustelua siitä, mitä koulutuksen tasa-arvoisuus on. Puhumme mielellämme opetustuntimääristä, koska se on helppoa. Ehkä toivomme, että tunnit muuttuvat laaduksi, mutta niinhän se ei mene.”

”Ideaalikoulu on koulu, johon huoltajat luottavat ja joka kykenee tasaamaan lasten taustojen eroja.”

Najat Ouakrim-Soivion peruskoulu 2.0

- **Ideaaliperuskoulu olisi sellainen, joka vielä kykenisi tasaamaan taustoista johtuvia eroja. Se on koulu, johon huoltajat luottaisivat.**
- **Ideaaliperuskoulussa ammattilaiset opettavat ja kasvattavat, heidän ammattitaitonsa on suurta, ja koulu perustuu edelleen luottamukseen.**
- **Se on lähikoulu, joka pystyy kilpailemaan minkä tahansa muun koulun kanssa tarjonnaltaan ja laadultaan.**

Lukutaito
(PISA 2022, PIRLS 2021):

PISA-lukutaidon tuloksissa Suomea suurempi sukupuolten välinen piste-ero tyttöjen eduksi oli vain Jordaniassa, Kyproksella ja Palestiinassa. Heikosti lukevien tyttöjen osuus on kaksinkertaistunut muutamassa vuodessa.

Matematiikka
(TIMSS 2023):

Pojilla heikkeneminen on ollut tasaista, tytöillä tapahtui notkahdus vuoden 2019 jälkeen.

Päättöarvosanoissa oppilaat eivät ole yhdenvertaisia

Koulutuksen yhdenvertaisuus liittyy arviointiin, varsinkin päättöarviointiin. Oppilaita on kohdeltava samalla tavalla jatkoon pääsemisen takia, sanoo tutkija, entinen opettaja ja rehtori Najat Ouakrim-Soivio. Hän on tutkinut päättöarvosanojen yhdenvertaisuutta kouluissa, viimeksi vuonna 2018 yli 600 koulua ja lähes 10 000 perusopetuksen päättövaiheen oppilasta käsittäneessä tutkimuksessa.

Sen johtopäätös oli, että arvosanoissa on parin arvosanan heitto sen mukaan, onko koulun yleinen osaamisen taso hyvä vai heikompi. Hyvissä kouluissa arvosanoja annetaan tiukemman linjan mukaan, osaamistasoltaan heikommissa kouluissa löysemmin perustein. Tämä ero on pysynyt, vahvistavat Laboren tutkijoiden tulokset alkuvuodesta 2026.

Arvosanakriteerit pitää saada toimivimmiksi, Ouakrim-Soivio sanoo.

”Nykyiset kriteerit on annettu käyttöön 2021. Meidän pitäisi malttaa odottaa, että opettajat ottavat ne haltuun. Se vie yleensä 6–8 vuotta. Pitää malttaa ohjata, opettaa, tarjota opettajille täydennyskoulutusta.”

Kriteereitä pitää myös säätää. Niissä on valuvikoja, ja kriteereitä on paljon.

”Aineenopettaja, jolla on 2–3 opetettavaa ainetta, kykenee ehkä ottamaan kriteerit haltuun. Luokanopettajalla aineita on 10–14, ja kaikissa on iso joukko kriteereitä. Niiden kaikkien sisäistämisen suhteen olen aika skeptinen.”

Ouakrim-Soivio peräänkuuluttaa myös kansallista arviointipankkia, jossa olisi esitestattuja tehtäväsarjoja, joilla opettaja pystyisi kalibroimaan omaa arvosanojen antolinjaansa. Niiden pitäisi olla maksuttomia, että kaikissa kunnissa, kaikissa kouluissa opettajat voisivat tilata niitä.

Mirja Tarnanen

- kielikasvatuksen professori Jyväskylän yliopistossa
- johtaa Suomen Akatemian rahoittamaa konsortiohanketta Oppiminen, kiinnittyminen, osallisuus: Vasta maahan muuttaneiden opiskelijoiden polut koulutuksessa ja yhteiskunnassa yhdessä professori Mervi Kaukon kanssa

Professori Mirja Tarnanen:

Kotoutumiseen tarvitaan paljon muutakin kuin kielitaito – tässä on vielä tekemistä

Noin joka kymmenes oppilas Suomessa on taustaltaan vieraskielinen. Kielitaito on olennainen asia kotoutumisen tiellä, mutta vasta ensi askel. Koulu ja koko muu yhteiskunta voisivat tehdä sosiaalisen integraation eteen enemmän.

Hieman useampi kuin joka kymmenes oppilas Suomessa oli vieraskielinen vuonna 2024. Se on iso määrä, ja koulujen välillä on suuria eroja. On kouluja, jossa ei juurikaan ole taustaltaan vieraskielisiä oppilaita, ja kouluja, joissa heitä on yli kolmannes tai jopa enemmistö. Koulut erilaistuvat sekä kielikirjoltaan että oppilaiden sosioekonomiselta taustalta.

Vieraskielisten lasten ja nuorten osaamista on tarkasteltu suomalaisessa koulutustutkimuksessa jo pitkään, mutta vuoden 2012 PISA-tutkimus tarjosi ensimmäisen laajan kansainvälisen vertailun heidän osaamisestaan. Tuolloin ensimmäisen polven maahanmuuttajanuorten lukutaito oli keskimäärin hieman yli kaksi vuotta verrokkiryhmää heikompi.

Viimeisimmässä, vuoden 2024 tutkimuksessa erot ovat edelleen suuria. Selittävä tekijä ei kuitenkaan ole maahanmuuttajuus, vaan sama kuin kantasuomalaisilla: sosioekonominen tausta.

”Vieraskieliset oppilaathan ovat todella moninainen ryhmä. He voivat olla vastikään kriisialueilta maahan tulleita, tänne töihin tulleen huippuasiantuntijan lapsia, täällä syntyneitä toisen polven maahanmuuttajia”, havainnollistaa kielikasvatuksen professori **Mirja Tarnanen** Jyväskylän yliopistosta.

Viitisen vuotta tarvitaan koulukielitaidon saavuttamiseen

Maahanmuuttajataustaiset nuoret valitsevat lukion harvemmin kuin kantasuomalaiset nuoret. Kun otetaan huomioon perheen sosioekonominen tausta, ero kapenee. Paljon suurempi merkitys voi olla sillä, minkä ikäisenä lapsi tulee Suomeen.

”Tutkimuksen kautta ajatellaan, että lapsella tai nuorella menee keskimäärin viitisen vuotta siihen, että hän saavuttaa koulunkäynnissä tarvittavan kielitaidon. Murrosikäisenä Suomeen saapuvalla nuorella on hyvin pian edessään isot koulutusvalinnat, joten hän on monella tavalla kovilla”, Tarnanen huomauttaa.

Hän viittaa siihen, että uuteen maahan asettuminen on hyvin vaativa prosessi psyykkisesti, sosiaalisesti, emotionaalisesti ja kognitiivisesti. Suomeen tuleva 6– 17-vuotias voi käydä ns. valmistavaa opetusta vuoden. Siinä ajassa nuoren pitäisi oppia suomea tai ruotsia niin hyvin, että hän pystyy siirtymään tavalliseen opetukseen. Valmisteilla on muutos, jonka mukaan nuori voisi tarvittaessa jatkaa valmistavassa opetuksessa vielä toisen vuoden.

”Enemmän huomiota ryhmäytymiseen ja sosiaaliseen integraatioon.”

”Hänen on opittava yhtä aikaa sekä eri oppiaineiden sisältöjä että kieltä. Tässä tarvitaan enemmän tukea”, Tarnanen toteaa. Asia on nuoren tulevaisuuden ja yhteiskuntaan kiinnittymisen kannalta ratkaiseva.

Tarnanen johtaa yhdessä professori Mervi Kaukon kanssa Suomen Akatemian rahoittamaa konsortiohanketta Oppiminen, kiinnittyminen, osallisuus: Vasta maahan muuttaneiden opiskelijoiden polut koulutuksessa ja yhteiskunnassa.

Siirtymä valmistavasta opetuksesta perusopetukseen on iso

Valmistavan opetuksen oppilaat opiskelevat useimmiten omissa ryhmissään oman opettajan johdolla. Opettaja voi olla luokan opettaja, aineenopettaja tai S2-opettaja. Valmistavaan opetukseen ei ole kelpoisuusehtoja. Niitä Mirja Tarnanen ei pidä ratkaisuna, mutta puhuu opettajien vahvemman kielitietoisen koulutuksen puolesta.

”Kielitietoisuus ja moninaisuuden ymmärtäminen niin, että sitä ei koeta uhkana, vaivana tai taakkana, on todella tärkeää.”

Kunnat päättävät itse, järjestävätkö ne valmistavaa opetusta ja miten, joten erilaisia käytäntöjä on paljon. Joissakin kunnissa oppilaat opiskelevat erillisessä rakennuksessa ja siirtyvät sen jälkeen perusopetukseen eri puolille kaupunkia. Toisaalla valmistavaa opetusta tarjotaan useissa eri toimipisteissä. Näin oppilaille tulee vastaan useita siirtymävaiheita.

”Siirtymä perusopetukseen voi olla oppilaalle todella iso. On taas uusi paikka, taas uudet sosiaaliset suhteet. Ymmärrän, että näin tehdään resurssien takia. Oppilaan kannalta se näyttäytyy toisin. Jos valmistavan opetuksen oppilaat ovat omassa rakennuksessaan, he viettävät välitunnitkin keskenään. Se, että ollaan fyysisesti erillään, lähettää myös oman viestinsä. Voidaan kysyä, kuinka hyvin se tukee sosiaalista integraatiota ja kielen oppimista?”

Ennakointi, sosiaaliset suhteet ja varhainen tuki fokukseen

Tämä asettaa opettajille todella isoja vaatimuksia, Tarnanen sanoo. Heidän tulisi pystyä huomioimaan oppilaiden erilaiset kielitaidot ja toimimaan niin, että ainakaan koulun käytänteet eivät vahvista ulkopuolisuuden tunnetta.

OECD:n TALIS-raportin mukaan 34 prosenttia suomalaisista opettajista katsoo pystyvänsä sopeuttamaan opetustaan kulttuurisesti ja kielellisesti moninaisessa ryhmässä. OECD:n keskiarvo oli 63 prosenttia.

”Kyse on opettajan omasta arviosta. Voidaan kysyä, ovatko suomalaiset opettajat kriittisempiä kuin opettajat muualla. Oli niin tai näin, ero on aika iso. Ja kun vertaillaan maahanmuuttajataustaisten oppilaiden oppimistuloksia meillä ja muualla, Suomessa oppilaiden tulokset ovat keskimäärin heikompia kuin muissa OECD-maissa.”

Olisi myös tietoisemmin tuettava sosiaalisten suhteiden syntymistä koulussa.

”Miten oppilaita voitaisiin ryhmäyttää paremmin, miten puuttua syrjivään ja ulosjättävään käyttäytymiseen?”

Ylipäätään varhaiseen tukeen pitäisi panostaa nykyistä enemmän, Tarnanen painottaa. Esimerkiksi poissaoloihin on puututtava hyvin varhaisessa vaiheessa. Ne heikentävät kouluun kiinnittymistä, ja kiinnittyminen on yhteydessä oppimiseen. Myös kotien ja koulun välistä vuorovaikutusta pitäisi lisätä. Se on kaikkien oppilaiden oppimisen kannalta tärkeää.

”Tukisimme oppilaita ja oppimista paremmin ennakoivalla yhteistyöllä.”

”On tärkeää löytää erilaisia keinoja vahvistaa kodin ja koulun välistä vuorovaikutusta ja saada myös koteja ymmärtämään, mistä koulunkäynnissä on kyse. Tällaisia hankkeita on esimerkiksi Australiassa. Siellä otetaan koteja mukaan, ohjataan, miten kodeissa voidaan osallistua lapsen tai nuoren koulunkäyntiin ja siten tukea sitä. Tämähän on kaikkien oppilaiden kannalta todella tärkeää”, Tarnanen kuvaa.

”Meillä saatetaan puuttua ongelmiin vasta sitten, kun niitä alkaa ilmetä. Ennakoivalla yhteistyöllä voisimme tukea oppilaita ja heidän oppimistaan paremmin.”

Mirja Tarnasen peruskoulu 2.0

- **Yrittäisin ymmärtää peruskoulua systeeminä.**
- **Rakentaisin siitä oppivaa yhteisöä: olisi yhteistä suunnittelua, tiimityötä, yhteinen visio, jaettua johtajuutta.**
- **Koulun perustehtävä olisi oppilas itse, ei opetus.**
- **Koettaisin kehittää oppilaita ihmisinä kokonaisvaltaisesti, että he voisivat löytää omat vahvuutensa ja potentiaalinsa.**
- **Toisin kouluun myös yhteisöllistä näkökulmaa: olemme olemassa myös yhteisöjä, ei vain omaa itseämme varten.**

Leea Lakka

- tutkijatohtori, Itä-Suomen yliopisto
- tutkijana Koneen Säätiön rahoittamassa Mitä on pakko oppia -hankkeessa
- tutki 2024 hyväksytyssä väitöskirjassaan ysiluokan takariviä: miten takarivin nuoret lukevat ja kirjoittavat koulussa sekä välttelevät sitä. Julkaisi 2025 väitöskirjaan pohjautuvan kirjan Kapina pulpetissa. Mitä vuosi takarivissä opetti lukemisesta, kirjoittamisesta ja taitojen eriytymisestä (Nemo)

Tutkijatohtori Leea Lakka:

Lukutaidon heikkenemistä ei voi korjata vain kouluun kohdistuvilla toimilla

Tavallinen, arkinen koulu on ihan hyvä. Koulu ei ole viihtymiskeskus, vaan sen pitää antaa eväitä elämään. Koulu ei ole jäänyt ajastaan, mutta yhteiskunta ympärillä on muuttunut. Sen korjaaminen on koulua vaikeampaa, mutta koulussa näkyvät ongelmat eivät korjaannu koulua peukaloimalla.

Näin ajattelee **Leea Lakka**, tutkijatohtori Itä-Suomen yliopistosta. Hän tutki väitöskirjaansa varten sitä, miten takarivin nuoret lukevat ja kirjoittavat koulussa (ja miten he välttelivät sitä välillä suorastaan vaivojaan säästämättä). Lakka teki etnografista tutkimusta ja istui lukuvuoden 2018–2019 kahden erilaisen koulun takariveissä. Parhaillaan hän on mukana Koneen säätiön rahoittamassa tutkimuksessa työnimeltä Mitä on pakko oppia. Se on talvella 2026 vielä aineistonkeruuvaiheessa.

Lakan takarivin tutkimuksesta on jo aikaa, mutta suuret linjat eivät hänen mukaansa ole muuttuneet muuta kuin siihen suuntaan, että rajat lukijoiden ja ei-lukijoiden välillä ovat vain jyrkentyneet. Osan mielestä lukeminen ”ei sovi miehille”, toisten mielestä sopii vallan hyvin. Myös tyttöjen lukeminen on heikentynyt merkittävästi.

Kun peruskoulua rakennettiin, kaikille yhteisen koulun tarkoitus oli tasata eriarvoisuutta. Nyt olemme jälleen tilanteessa, jossa hyvinvointi erkaantuu. Samalla erkaantuu kieli niiden välillä, jotka lukevat ja niiden, jotka eivät lue, Lakka pohtii. PISA-tulokset mittaavat yleiskielen hallintaa. Jos se ei suju ja tuntuu yhä useammasta vieraalta ja hankalalta, kielestä tulee muuri, joka erottaa väestön eri osia.

”Olen saanut monta kertaa vastata kysymykseen, onko lukeminen ja kirjoittaminen enää niin tärkeää. Voisiko pärjätä videoilla? Elämme ainakin toistaiseksi maailmassa, jossa valta ja osallistuminen yhteiskuntaan ovat kiinni siitä, hallitsetko yleiskielen. Jos haluamme, että mahdollisimman moni pysyy mukana, ei voida mennä sieltä, missä aita on matalin.”

”Kirjoitettu yleiskielihän on kouluun tultaessa kaikille lapsille vieras kieli. Siksi sitä harjoitellaan koulussa. Koulu universaalina systeeminä voisi nimenomaan olla se paikka, jossa luetaan kaikille yhteisiä juttuja. Niitäkin, jotka eivät kiinnosta. Koulun hyvin keskeinen tehtävä on tarjota sitä, mikä ei kiinnosta ja mihin ei törmää kotona. Se kaikki tekee hyvää ihmisen kasvulle.”

Koulun pitää saada olla myös tylsä ja vaativa

Leea Lakka kritisoi sitä, että kouluihin ehdotellaan kaikenlaista pelillistä ja hauskaa. Nuorten miellyttämistä haetaan usein asioista, joita varten ei tarvitse ponnistella. Silloin vältellään epämukavuutta, sitä, että istutaan pitkään saman tehtävän äärellä eikä ensimmäinen vastaus riitä.

”Kouluihin tarjoillaan mielellään vaikka minkälaista vinkkivihkoa. Minusta kouluille pitää antaa työrauha.”

”Kouluille pitää antaa työrauha. Tavallinen, arkinen koulu on ihan hyvä.”

”Ajattelen, että tavallinen, arkinen koulu on ihan hyvä. Ongelma ei ole koulun huonontuminen, vaan se, että yhteiskunta koulun ympärillä on muuttunut aivan toisenlaiseksi. Yhteiskunnan korjaaminen on vaikeaa. Ilmeisesti koetetaan siis korjata koulua, ei koulun kohtaamien haasteiden juurisyitä.”

Ajoittain puhutaan paljon myös siitä, että kouluissa olisi palattava perustaitoihin. Hyvä, mutta mitä ovat ne perustaidot, joita kaikilla on oltava, Lakka kysyy.

”Jos sanotaan, että lukeminen, kirjoittaminen ja laskeminen ovat perustaitoja, mitä on osattava lukea, mitä kirjoittaa, mitä laskea? Onko osattava kirjoittaa kansalaisaloite perusteluineen? Mitä tarvitaan, että pystyy osallistumaan yhteiskunnassa?”

”Esimerkiksi kriittistä lukutaitoa pidetään perustaitona. Minusta se ei ole mikään perustaito. Se on valtavan monen taidon ja monenlaisen tiedon huipentuma.”

Perhetausta ja oman porukan kulttuuri määrittävät paljon

”Jos joku on päättäväisesti koulussa sitä mieltä, että hän ei aio lukea eikä tehdä juuri mitään, ei sitä vastaan ole olemassa patenttiratkaisuja. Opettaja voi kuitenkin sysiä haluttomiakin työskentelemään esimerkiksi työtapoja muokkaamalla”, Lakka sanoo.

Paljon on kiinni koulun, luokan ja sen oman porukan kulttuurista. Se voi joko kannustaa oppimaan, antaa mahdollisuuden oppia tai suorastaan torpedoida sitä. Koulu voi tehdä paljon, mutta se ei voi onnistua yksin. Myös kodin tukea tarvitaan. Vanhempien asenne ja heidän voimavaransa tukea koulunkäyntiä ratkaisevat paljon.

”Kasvatussosiologinen tutkimus osoittaa, että isoissa kaupungeissa painotettu opetus ja kielivalinnat tuottavat eroja koulujen ja luokkien välille. Peruskoulu ei ole kaikille sama.”

Onko eriarvoisuuden kasvu tietoinen valinta? Halutaanko sen jatkuvan?

Toisiinsa kietoutuvat, vaikeat kehityskulut heijastuvat kouluun

Tutkimuksen kautta tiedetään paljon kouluun vaikuttavista tekijöistä. Leea Lakka alkaa listata. Tiedetään, että perhetausta, perheen sosioekonominen asema, vaikuttaa paljon. Tiedetään, että lapsuudessa koettu köyhyys heikentää oppimistuloksia. Tiedetään, että lapsiperheköyhyys on nyt kasvussa.

Tiedetään, että köyhyyteen liittyy toisinaan lastensuojelun asiakkuutta. Sekin tiedetään, että ajoissa sijoitettujen lasten koulumenestys paranee, jos sijoitus kestää riittävän pitkään. Tämä nähdään suurista rekisteriaineistoista. Ja tiedetään, että jos lapsen sijoitus osuu liian myöhään tai on hyvin lyhytaikainen, hänen päättötodistuksensa on keskimäärin heikompi.

”Näyttää siltä, että meillä on toisiinsa kietoutuvia, hyvin hankalasti ratkottavia, eri politiikan sektoreita leikkaavia ilmiöitä, jotka näyttävät kasautuvan. Ja ne näyttävät olevan kiihtymään päin.”

Leea Lakan peruskoulu 2.0

- **Minun peruskouluni perustuisi radikaalisti eriarvoistumiskehityksen suitsimiseen. Se näkyisi siinä, miten kouluja ja opetusryhmiä muodostetaan.**
- **Panostaisin ryhmäprosessien tukemiseen ja yhdessä olemisen harjoitteluun. Luokanopettajilla on tämä aika hyvin hallussa jo nyt, sitä pitäisi saada enemmän myös yläkoulun puolelle.**
- **Peruskouluni tähtäisi laajaan yleissivistykseen. Ilmastokriisin ajassa se voisi tarkoittaa tietoaineiden lisäksi runsaasti taideaineita, miksei myös vaikka kasvimaan hoitoa.**

Algoritmien sukupuolittava voima on kasvanut

Harvassa paikassa on enää yhteisiä pöydillä lojuvia lehtiä, joita voi selata. Olemme arjessa hyvin tiiviisti digitaalisten tekstien ja varsinkin kuvien keskellä. Ja niitä meille työntävät algoritmit, jotka koettavat ennustaa, mistä voisimme pitää. Törmäämme yhä harvemmin johonkin yllättävään.

”Luemme sitä, mitä algoritmi meille suosittaa, ja niiden sukupuolittava voima on vahvistunut. Tutkimusten mukaan ne suosittavat hyvin eri asioita naisille ja miehille”, Leea Lakka huomauttaa.

Meille siis tarjoillaan verkossa hyvin erilaisia tekstejä sukupuolen mukaan. Erot lähtevät siitä, millaista kieltä niissä on ja millaiseen tietoon tekstit liittyvät. Ovatko ne kertovia, kuvailevia, analyyttisiä, erittelevi?

Tämä jako kasvaa, ja alkaa näkyä tyttöjen ja poikien erilaisissa valinnoissa.

”Ottaisin kouluun mukaan käytännöllisiä asioita, vaikka pientä kasvimaata, ja tukisin ryhmäprosesseja.”

Tomi Kiilakoski

- dosentti, Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
- vastaava tutkija, Nuorisotutkimusverkosto
- tutkii mm. nuorisotyötä, lapsi-, nuoriso-, koulutus- ja hyvinvointipolitiikkaa ja koulua koettuna ympäristönä

Dosentti Tomi Kiilakoski:

Nuoret tarvitsevat positiivisen näkymän tulevaisuuteen – missä se on?

Positiivinen visio tulevaisuudesta on tärkeää, jotta nuorten usko tulevaisuuteen saadaan palautettua. Maailmanmyllerrykseen emme voi paljon vaikuttaa, mutta suomalaiseen yhteiskuntaan voimme. Se määrittää paljon nuorten näkymiä. Missä on se visio? Valtionvelan vähentäminen ei sitä ole.

”Joku suomalaisen yhteiskunnan mekanismeissa, jotka tuottavat pärjäämiskykyä, on notkahtanut. Se on minusta olennaista, sillä oman yhteiskuntamme mekanismeja voimme käsitellä”, sanoo Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan dosentti ja Nuorisotutkimusverkoston vanhempi tutkija **Tomi Kiilakoski**.

Hän viittaa maaliskuussa 2026 julkaistuun Nuorisobarometriin, jonka mukaan nuorten usko maailman tulevaisuuteen on romahtanut. Nuorten usko omaan tulevaisuuteensa on vahvempi. Juuri tähän on Kiilakosken mielestä kiinnitettävä huomiota.

Toimet, joita valtiovalta, kunnat ja nykyään myös hyvinvointialueet kohdentavat nuoriin, vaikuttavat heidän elämäänsä monin tavoin.

”Nuoret elävät nykyään hyvin paineistettua elämää. Yhteiskunnassa on tehty monia suuria uudistuksia, joiden vaikutuksista nuorten elämään ei ole tehty kokonaisanalyysiä. Esimerkiksi koulutuspolitiikkaan keskittyminen on johtanut osaoptimointiin, kun opintososiaalisia etuja, perheiden tilannetta tai nuorten kokemusta ei ole katsottu”, Kiilakoski huomauttaa.

Yksilön vastuuta korostetaan. Nuoret ovat tästä hyvin tietoisia, ja se kasaa heille paineita.

”Nuoren pitäisi osata valita 16-vuotiaana tulevaisuuden ammatti tilanteessa, jossa kukaan ei pysty ennustamaan, millaiset työmarkkinat ovat viiden vuoden kuluttua. Jos valinta ei osu kohdalleen, nuoret tietävät oikein hyvin, että he maksavat laskun”, Kiilakoski kuvaa.

Kiilakoski ottaa esimerkiksi korkeakoulujen ensikertalaiskiintiöt. Sillä koetetaan ratkoa todellista ongelmaa, mutta nuoren kulmasta se näyttäytyy toisin. Ensimmäinen valinta on saatava kohdalleen. Jos ei ole aivan varma valinnastaan, voi olla järkevää jättää valitsematta.

”Nuoruuteen kuuluvat kuitenkin hapuilu, identiteetin haku ja etsiminen. Onko tällaiselle nykyään aikaa?”

Voimme vaikuttaa olosuhteisiin, jotka aiheuttavat nuorille paineita

Mahdollisuuksia vaikuttaa nuorten tulevaisuuden uskoon on pohtinut opetusministeriön nimeämä monitieteinen työryhmä. Tomi Kiilakoski on siinä mukana. Työryhmä on muodostanut yhteistä käsitystä siitä, mitkä tekijät vaikuttavat nuorten tulevaisuususkoon.

Työryhmä on tunnistanut neljä aihealuetta. Niitä ovat globaalit trendit, turvallisuustilanteen heikkeneminen, ekokriisi sekä pandemian pitkä häntä.

”Nuoruuteen kuuluvat hapuilu, identiteetin haku ja etsiminen. Onko siihen nykyään aikaa?”

”Lapsuuteen ja nuoruuteen kuuluvat kaverisuhteet ja hakeutuminen kodin ulkopuolelle. Pandemian aikana yhteiskunta ehkäisi näitä kohtaamisia parin vuoden ajan. Kaikki nuoret eivät tässä ole samalla viivalla. Pandemian vaikutukset tulevat näkyviin viipeellä. Emme voi vaikuttaa pandemioihin, Ukrainan sotaan tai merkittävässä määrin ekokriisiin, mutta siihen voimme, miten meillä yhteiskunnassa niistä puhutaan ja päästään yli. Ja miten seuraavassa pandemiassa toimitaan.”

Yksi kotimainen aihealue ovat muutokset hyvinvointijärjestelmässä ja nuorten taloudellisessa tilanteessa. Nuoret ovat itsenäistyessään keskimäärin kaikkein köyhimpiä.

”Nuoret ovat silloin kaikkein riippuvaisimpia tulonsiirroista. Kun tulonsiirtoja leikataan, ne kohdistuvat enemmän nuoriin”, Kiilakoski toteaa.

Toinen asia on, että sekä hyvinvointipoliittinen että koulutuspoliittinen ajattelu on muuttunut enemmän yksilöä vastuuttavaan suuntaan. Tämän kääntöpuoli ovat paineet. Paineita koetaan työllistymisestä, koulutuksesta, parisuhteesta, kaverisuhteista.

”Emme voi vaikuttaa siihen, kokeeko yksilö paineita vai ei. Sen sijaan voimme vaikuttaa olosuhteisiin, jotka luovat paineita.”

Onko nuorella pääsyä mahdolliseen tulevaisuuteen?

Kolmas on se, miten puhumme tulevaisuudesta ja miten puhumme nuorista.

”Olen kiinnittänyt huomiota siihen, miten monet asiat meillä ovat rikki. Politiikka, keskustelukulttuuri, some ja jopa murtomaahiihto ovat rikki. Missä ovat positiiviset tulevaisuuden kuvat? Jos visio on se, että 15 vuoden päästä olemme päässeet 50 prosentin velkasuhteeseen, ketä se innostaa pohtimaan parempaa tulevaisuutta”, Kiilakoski kysyy.

Kun nämä pannaan yhteen, on ymmärrettävää, että osa nuorista kokee tulevaisuuden vaikeaksi. Kiilakoski nostaa esiin kaksi tulevaisuudentutkimuksen käsitettä: toivottavan ja mahdollisen tulevaisuuden.

”Toivottava on tulevaisuus, jonka haluaisin nähdä. Mahdollinen tulevaisuus on sellainen, johon minun on mahdollisuuksia päästä. Jos toivottava ja mahdollinen tulevaisuus erkanevat toisistaan, tulevaisuus on rikki. Missä määrin nuoret kokevat pystyvänsä vaikuttamaan siihen, että mahdollinen tulevaisuus tulisi todeksi?”

”Koulu opettaisi tietojen, taitojen lisäksi yhteistoimintaa: erimielisyyksien ratkaisemista, päätöksien saamista aikaan yhdessä.”

Tomi Kiilakosken peruskoulu 2.0

- **Siellä olisi aikaa laajoille, holistisille kokonaisuuksille, kuten tulevaisuuskasvatus.**
- **Koulu opettaisi tietojen ja taitojen lisäksi yhteistoimintaa. Miten erimielisyyksiä ratkotaan keskustellen, miten päätöksiä saadaan aikaan yhdessä, miten niitä viedään käytäntöön?**
- **Myös koulun rakenteet tukisivat yhteistä työtä. Niin kauan kuin opettajille maksetaan vain yksittäisen oppiaineen opettamisesta, yhteisöllinen kehittäminen on vaikeaa.**
- **Nuoret nähtäisiin oppijoina, mutta myös nuorina. Heillä olisi koulussa luotettavia, heitä tukevia aikuisia ja myönteisiä vertaissuhteita.**

Suomessa tarvitaan kokonaiskuva nuorten näkymiin vaikuttavista asioista

Nuorten elämän keskeiset piirit ovat perhe, ystävyyssuhteet, elämä yhteisöissä, oppilaitokset sekä some. Mihin niistä yhteiskunta voi vaikuttaa? Jos yhdyskuntasuunniteluissa on tehty virheitä, ne ovat jo tapahtuneet. Perheiden toimintaan puuttumisen kynnys on korkea, eikä ystävyyssuhteita haluta kontrolloida. Jäljelle jää koulu.

”On ymmärrettävää, että kouluun halutaan puuttua, mutta on hyvin tehotonta puuttua vain siihen. Eri ammattien välistä yhteistyötä tarvitaan, mutta olemme tehneet sen hankalaksi. Esimerkiksi kuraattorit työskentelevät eri organisaatiossa kuin opettajat, eri hallinnonalan alaisena. Ja ne siilot ovat tiukat”, sanoo Tomi Kiilakoski.

”Meiltä puuttuu kokonaisvaltainen hyvinvointijohtaminen, koska se liittyy tiukasti jakautuneiden ammattikuntien toimintaan. Painopiste meillä on edelleen korjaavassa toiminnassa, kun sen pitäisi olla ongelmia ennaltaehkäisevässä toiminnassa.”

Jos haluamme myönteisiä tuloksia monialaisesta yhteistyöstä, taustalle tarvitaan erittäin pitkäkestoista kehittämistä. Hankehumpalla tätä ei saada aikaan, eikä pikapolitiikalla, Kiilakoski painottaa. Tämän takia Suomeen tarvitaan yhteinen kokonaiskuva nuoriin vaikuttavista asioita. Tarvitaan hallituskaudet ylittävää yhteistyötä.

”Kaikki nuoriin vaikuttavat politiikkasektorit otetaan mukaan tämän kokonaiskuvan työstämiseen. Nuorisotyö, opetus, sosiaalipuoli, asuminen, erilaiset työllisyyspolitiikkaan liittyvät asiat ja yhteiskunnalliset tulonsiirrot. Mukaan tarvitaan myös puolustusministeriö, koska yli 18-vuotiailla on velvollisuus puolustaa maata. Sitten luodaan kuva siitä, mikä on se hyvä nuoruus, jota haluamme edistää.”

”Samalla tavalla kuin meillä on velkajarruidea, pitäisi olla näkymä nuorison tulevaisuuteen, johon pystytään sitoutumaan pitkäkestoisesti. Tällä hetkellä nuoriin kohdistuvaa päätöksentekoa tehdään paljolti neljän vuoden välein. Tulevaisuushaasteemme ovat sellaisia, että se kaari on kerta kaikkiaan liian lyhyt.”

Katriina Sulonen

- Turun aluerehtori vuoden 2026 alusta
- opetuspäällikkö, Parainen 2015–2025
- rehtori, Masku 2005–2015
- koulutuksen arviointityötä, Karvi 2019–2024

Aluerehtori Katriina Sulonen:

Rehtori johtamaan tukevammin koulun pedagogiikkaa

Rehtorien olisi otettava tukevampi rooli perusopetuksen ja koulun pedagogiikan johtamisessa. Koulun arjen pyörittäminen ei saisi viedä kaikkea aikaa ja huomiota. Ja kuntien on pakko alkaa tehdä yhteistyötä opetuksen järjestämisessä paljon nykyistä laajemmin.

Jos halutaan, että oppiminen ja opetus muuttuvat koulun sisällä, koulun johdossa täytyy olla henkilö, joka näyttää siihen suuntaviivoja. Näin ajattelee aluerehtori **Katriina Sulonen** Turusta. Sulosella on ennen nykyistä virkaansa taustaa rehtorina mm. Maskussa ja opetuspäällikkönä Paraisilla. Sulonen on ollut mukana myös Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvin arviointityössä.

Hän haluaisi nostaa pedagogiikan rehtorien työhön nykyistä enemmän. Arjen pitää toki toimia, mutta se, että työjärjestykset, lukuvuosisuunnitelmat ja muut hallinnolliset asiat ovat kunnossa, ei riitä. Oppimiseen ja opetukseen, toimintatapoihin ja pedagogiikkaan liittyvä osaaminen ei saisi jäädä näiden taakse.

”Ehkä koulun johtamista pitäisi miettiä uudella tavalla. Rehtorin rooli koulun johtajana on tärkeä, mutta eihän koulua voi johtaa yksin. Isommissa kouluissa on apulaisrehtori tai useampia apulaisjohtajia. Silloin joku heistä voisi ottaa kunnolla kiinni laajemmasta pedagogisesta johtamisesta.”

Sulonen pitää tärkeänä, että rehtori opettaa. Suurissa kouluissa rehtoreilla ei kuitenkaan ole opetusvelvollisuutta.

”Pitäisin siksi jaettua johtajuutta hyvänä. Rehtori erkaantuu automaattisesti oppimiseen ja opetukseen liittyvästä pedagogisesta osaamisesta, jos keskiössä on hallinto. Jos ei ole kosketusta luokkien arkeen, on vaikea ohjata opettajia.”

”Olen vähän huolissani siitä, miten rehtorit saataisiin kunnolla viemään kouluja pedagogisesti eteenpäin. Heidän olisi hyvä miettiä, mitä koululla on edessään kolmen vuoden kuluttua, eikä elää vain kuluvaa lukuvuotta.”

Kuntien yhteistyö on välttämätöntä

Kunnilla on Suomessa velvollisuus järjestää perusopetusta. Valtioneuvosto voi tämän lisäksi myöntää rekisteröidyille yhteisöille tai säätiöille luvan perusopetuksen järjestämiseen.

Kuntien valtaa vahvistettiin merkittävästi 1990-luvun laman aikoihin. Peruskoulu kunnallistettiin, kuten emeritusprofessori **Hannu Simola** asian ilmaisi esseessään Helsingin Sanomissa 8.3.2026. Vuosikymmenien takaisilla päätöksillä on ollut seurauksensa. ”Valtakunnan tasolla 2000-luvulla oikeastaan kukaan ei vastaa (koulun) uudistusten viennistä käytäntöön”, hän kirjoitti.

Valtioneuvosto päättää perusopetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta. Opetushallitus vastaa opetussuunnitelman perusteista. Kuntien päätösvaltaan kuuluvat perusopetuksen resursseja ja opetuksen järjestämistä koskevat päätökset.

”Jos kaikki Suomessa noudattaisivat opetussuunnitelman perusteita, meillä olisi aika yhdenvertainen opetus.”

”Kuntien rooli ja paikallinen päätäntävalta ovat perusopetuksessa todella vahvat. Mutta toimiiko nykymalli, jossa uudistusten toimeenpanoa ei arvioida? Entä onko kunnissa resursseja eli rahaa, aikaa ja osaamista”, Katriina Sulonen kysyy.

Kuntien on tehtävä nykyistä paljon enemmän yhteistyötä opetuksen järjestämisessä, Sulonen sanoo painokkaasti. Varsinkaan pienten kuntien resurssit eivät enää riitä järkevään, laadukkaan perusopetuksen järjestämiseen.

”Kun rahat tai oppilaat loppuvat, kuntien on pakko alkaa tehdä nykyistä paljon enemmän yhteistyötä. Tarvitaan paljon enemmän kuntien yhteisiä opettajia, ja se edistää yhteistyön lisäämistä muutenkin. Mutta onko reviirinvarjelussa mentävä siihen saakka, kunnes kunnasta loppuvat oppilaat?”

Turun sisällä hallinnon reviirirajoja on alettu höllentää aluerehtorijärjestelmällä. Siinä perusopetus, nuorisotoimi ja varhaiskasvatus tekevät aiempaa läheisemmin yhteistyötä. Näin tieto kulkee paremmin eri sektorien välillä, ja asioihin päästään puuttumaan nopeasti. Vuoden 2026 alussa alkaneen toiminnan painopistealueita ovat mm. alueiden eriytymisen vähentäminen sekä lasten liikunnallisuuden lisääminen.

Opetussuunnitelma on tärkeä yhdenvertaisuuden vuoksi

Katriina Sulosen mielestä opetussuunnitelman eli opsin roolia pitäisi nostaa enemmän esiin myös yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Se ohjaisi paremmin yhdenvertaisiin opetustilanteisiin ja yhdenvertaisempaan arviointiin.

”Jos kaikki Suomessa noudattaisivat opetussuunnitelman perusteita ja siellä arviointiin liittyviä kriteereitä ja kuvauksia, meillä olisi aika yhdenvertainen opetus”, hän esittää.

Tuorein opetussuunnitelman uudistus otettiin käyttöön 2016. Silloin opettajat Sulosen mukaan pohtivat yhdessä esimerkiksi sen paikallisia tarkennuksia.

”Onko paikallisia opetussuunnitelmia päivitetty kymmeneen vuoteen? Opsiahan pitäisi päivittää ja katsoa, mitkä asiat ovat paikallisesti muuttuneet. Esimerkiksi arviointiin liittyvät asiat on uudistettu tässä välissä.”

Tässä rehtorin rooli on tärkeä.

”Rehtorin tehtävä on vastata, että ops toteutuu normina ja että koulussa toimitaan opetussuunnitelman perusteiden mukaan. Siksi rehtorin ”ops-puhe” on ratkaisevaa.”

Katriina Sulosen peruskoulu 2.0

- Kasvatus ja opetus yhtä arvokkaina esiin.
- Ottaisin käyttöön kokonaistyöajan ja romuttaisin opetusvelvollisuudet. Silloin opettajilla olisi oikeasti mahdollisuus tehdä yhdessä asioita, eikä oltaisi niin riippuvaisia opetustunneista.
- Opetuksen suunnittelu voisi lähteä arvioinnista, jolloin se olisi keskeinen osa oppimisprosessia.
- Hankkeet voisivat vähentyä, ne ovat olleet eriarvoistavia. Ne pistäisin romukoppaan.
- Miettisin rehtoriasiaa uudemman kerran: miten saataisiin hyvä, järkevä rakenne koulujen johtoon, että pedagoginen osaaminen olisi yhtä tärkeässä roolissa kuin talouteen ja muuhun hallintoon liittyvä.
- Koulupäivään pitäisi saada sisään väljyyttä oppilaille, että koulun arki olisi rauhallinen.
- Miettisin viides- ja kuudesluokkalaisten asemaa perusopetuksessa. Voisiko luokanopettajille ja aineenopettajille olla enemmän yhteistyötä? Silloin oppilaiden siirtyminen yläkouluun olisi sujuvampaa.

Turun aluerehtorijärjestelmä

- aloitti toimintansa vuoden 2026 alusta
- Turku jaettu neljään alueeseen, joilla kullakin on aluerehtori
- perusopetus, nuorisotoimi ja varhaiskasvatus tekevät aiempaa läheisemmin yhteistyötä, tieto kulkee eri sektorien välillä paremmin
- kullakin alueella ydintiimi, johon kuuluvat aluerehtori, varhaiskasvatuksen aluepäällikkö ja nuorisotoimen edustaja
- tavoitteena viedä lasten ja nuorten asioita tehokkaasti eteenpäin: jos jollain alueessa huomataan esimerkiksi oppimiseen, vapaa-aikaan tai harrastamiseen liittyvä ilmiö, ydintiimissä koetetaan päästä asian ytimeen ja saada sitä yhdessä vietyä parempaan suuntaan
- jo alussa osoittautunut hyväksi, että yhdessä päästään nopeasti puuttumaan asioihin ja tieto kulkee aiempaa paremmin
- koulunuorisotyöntekijöitä saatu kouluihin enemmän
- painopistealueita mm. alueiden eriytymisen vähentäminen, lukeminen, liikunnallisuuden lisääminen

”Jos lapsella ja nuorella ovat asiat kotona ja vapaa-aikana kunnossa, myös oppiminen vahvistuu.”

Kirsi Tirri

- kasvatustieteen professori, Helsingin yliopisto
- tutkinut lahjakkuutta ja opettajien käsityksiä lahjakkuudesta vuodesta 1994 lähtien
- johti Helsingin yliopistossa Suomen Akatemian rahoittamaa tutkimusta Suomalaisen lahjakkuuden toteutuminen vuosina 2000–2008
- European Council for High Abilityn (ECHA) presidentti vuosina 2008–2012
- opettaa lahjakkuudesta Helsingin yliopistossa kaikille opettajaopiskelijoille

Professori Kirsi Tirri:

Myös lahjakkailla on oikeus kasvaa täyteen mittaansa

Lahjakkaat oppilaat eivät ole Suomessa yhdenvertaisessa asemassa. Joissakin kouluissa heidän oppimistaan tuetaan, monissa ei. Usein lahjakkuudesta ei edes puhuta, vaan käytetään kiertoilmaisuja. Se on sääli, sillä lahjakkuutta pitää tukea, muuten se ei kehity. Lahjakkuus hyödyttää koko yhteiskuntaa, ei vain yksilöä.

Suomi on allekirjoittanut Salamancan sopimuksen, jossa se on sitoutunut tarjoamaan laadukasta opetusta kaikille oppijaryhmille – myös lahjakkaille. Tämä toteutuu huonosti, sanoo kasvatustieteen professori **Kirsi Tirri** Helsingin yliopistosta. Tirri on tutkinut lahjakkuutta ja opettajien käsityksiä siitä vuosikymmeniä.

”Meillä on ehkä hieman kapea käsitys yhdenvertaisuudesta. Emme ole halukkaita kutsumaan jotakuta lahjakkaaksi, vaikka Francois Gagnén lahjakkuusteorian mukaan jokaisesta ikäluokasta ylin kymmenen prosenttia voidaan katsoa lahjakkaiksi eri lahjakkuuden alueilla”, Tirri kertoo.

Tämä ”lahjakkuustabu” ei tosin ole täysin suomalainen ominaisuus, pikemminkin pohjoismainen. Pohjoismaissa näyttää olevan hankalaa puhua lahjakkuudesta yleisemminkin. Esimerkiksi Ruotsissa Salamancan sopimuksen käännöksessä ei puhuta lahjakkaista oppijoista, vaan ”muista lapsista”. Alkukielellä sopimuksessa puhutaan nimenomaan lahjakkaista oppijoista.

Jokaisessa koululuokassa on eri tavoin lahjakkaita oppilaita

Gagnén teorian perusteella jokaisessa koululuokassa on useita lahjakkaita oppilaita. Lahjakkuutta pitää tukea, sillä se ei kehity itsestään.

”Koulu on tässä yksi tärkeä tekijä, sillä kaikki lapset eivät saa kotoa samanlaista tukea. On tärkeää, että koulu ja opettajat auttavat lahjakkaan oppilaan taipumusten kehittymistä. Tietenkin se edellyttää myös yksilön omaa motivaatiota ja yrittämistä”, Tirri sanoo.

”Jos haluamme osaajia eri ammatillisille alueille – ja tarvitsemme heitä Suomessa – on oleellista, että lahjakkaiden potentiaali ei jää jonnekin puoliväliin. Heillä pitäisi olla oikeus kasvaa täyteen potentiaaliinsa.”

”Meillä on tutkimustietoa siitä, miten edistää lahjakkaiden etenemistä Suomeen sopivalla tavalla. Kirjammekin pohjautuu täysin tutkimuksiin, ja kaikki sopii Suomeen. Tämä ei ole Amerikan eetosta eikä liity tiettyyn poliittiseen ajatteluun.”

Tirri viittaa kirjaan Lahjakas oppija koulussa, jonka hän on julkaissut vastikään yhdessä lahjakkuustutkijoiden **Sonja Laineen** ja **Taina Makkosen** kanssa.

Enemmän on kyse asenteista kuin rahasta

Ennen kuin voidaan puhua lahjakkuudesta, puhutaan potentiaalista. Kun kyseessä on pieni lapsi tai alakoulun oppilas, koulujärjestelmässä pyritään tukemaan näitä potentiaaleja laajasti. Se on yleissivistävän koulun tehtävä.

”Meillä on ehkä hieman kapea käsitys yhdenvertaisuudesta.”

Kyse ei suinkaan ole siitä, että aina tarvitaan lisää rahaa ja resursseja, Tirri painottaa. Enemmänkin kyse on asenteista.

”Rehtorit ovat avainasemassa siinä, että opetusta voidaan eriyttää ylöspäin. Voidaan laatia lukujärjestys niin, että rinnakkaisluokilla tunnit ovat samaan aikaan, jolloin oppilaita voidaan joissain aineissa ryhmitellä etenemään joustavasti eri tahtiin. Huomioidaan ne, joilla on halua ja kykyä edetä nopeammin esimerkiksi matematiikassa”, Tirri havainnollistaa.

Kyse ei siis ole pysyvistä tasoryhmistä, joten kehenkään ei lyödä leimaa. Eriyttäminen ylöspäin vaatii kuitenkin lukujärjestyksen suunnittelua ja opettajien välistä yhteistyötä.

Luokan yli helpompi hypätä ruotsinkielisissä kouluissa

Opetusta voidaan myös nopeuttaa, Tirri muistuttaa. Tutkimustiedon mukaan lahjakas oppilas hyötyy eniten nopeasta etenemisestä. Esimerkiksi kuudesluokkalainen voi opiskella kahdeksannen luokan matematiikkaa, jos hän on sillä tasolla osaamisessaan.

Voitaisiin alkaa luopua tiukoista ikäryhmistä: jos oppilas on edistynyt jossain aineessa, hän voisi mennä ylemmälle tasolle. Tirri toivoo, että tätä hyödynnettäisiin meillä enemmän myös suomenkielisissä kouluissa. Ruotsinkielisissä kouluissa tätä käytetään.

”On mielenkiintoinen ilmiö, että suomenkielisissä kouluissa on hyvin hankalaa hypätä luokan yli. Ruotsinkielisissä kouluissa se ei sitä näytä olevan. Tässä täytyy olla jokin kulttuuriero.”

Opettajan rooli korostuu maahanmuuttaja-oppilaiden lahjakkuuden tunnistamisessa

Kirsi Tirri peräänkuuluttaa satsaamista opettajien tiimityöhön, tiedonlisäämistä opettajankoulutuksessa ja varsinkin opettajien täydennyskoulutuksessa. Hän painottaa myös vanhempien roolia ja heidän ottamistaan enemmän mukaan lahjakkaiden tukemisen suunnitteluun.

Maahanmuuttajaoppilaiden kohdalla koulun ja opettajan rooli korostuu lahjakkuuden huomaamisessa ja tukemisessa. Vanhemmat eivät välttämättä tiedä mahdollisuuksista eivätkä osaa niitä vaatia.

”On todella tärkeää, että tunnistetaan lahjakkuutta kaikista ihmisryhmistä. Meillä on nyt paljon enemmän erilaisuutta kuin aiemmin. Tässä olisi yksi täydennyskoulutuksen aihe: miten tunnistan maahanmuuttajien keskuudessa lahjakkuutta ja miten voin tukea sitä.”

”Samat asiat kaikille -linja ei enää toimi. Erilaisuus on otettava huomioon.”

Kirsi Tirrin peruskoulu 2.0

- **Pitäisin päämäärät ja tavoitteet ennallaan: kasvatamme oppilaita, tulevia kansalaisia ihmisyyteen ja eettisyyteen.**
- **Yhteiskunta on muuttunut, joten samat asiat kaikille -linja ei enää toimi. Erilaisuus on otettava huomioon. Meillä on todella suuret osaamis- ja lahjakkuuserot.**
- **Meidän on pystyttävä vastamaan yksilöllisiin eroihin ja tarpeisiin. Tämä ei tarkoita sitä, että opetuksen on oltava vain yksilöllistä. Tarvitsemme kaikki tiimityötä ja tiimityötaitoja.**
- **Pitää tasapainotella yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden välillä nykyistä enemmän.**

Lahjakkuuden monta lajia

Howard Gardnerin lahjakkuusteorian mukaan on kahdeksan kyvykkyyttä (intelligence):

- loogis-matemaattinen
- kielellinen
- musikaalinen
- kinesteettinen (kehollinen)
- avaruudellinen hahmotuskyky
- intrapersoonallinen (hyvä tunteiden ja motiivien tarkastelukyky, esim. kirjailijoilla)
- interpersoonallinen (hyvä toisten ihmisten tunteiden ja motiivien tarkastelukyky ja kyky sparrata toista, esim. valmentajilla, opettajilla)
- luontoon liittyvä herkkyys (luonnon ymmärtäminen)

Tirrin ja tutkimusryhmän lisäys:

- arvomaailmaan liittyvä herkkyys (pystyy punnitsemaan arvoja ja tarvittaessa muuttamaan niitä)

EK:n viestit päättäjille

EK ehdottaa kokonaisvaltaisen Peruskoulu 2.0 -uudistuksen käynnistämistä. Kyse on systeemisestä uudistuksesta, jossa perusopetuksen tavoitteet, ohjaus, rahoitus, johtaminen, opetussuunnitelma, opettajankoulutus ja koulun arki kytketään nykyistä paremmin yhteen. Kokonaisuutta viedään eteenpäin kansallisilla kokeiluilla.

Ratkaisevaa on, että valtakunnallinen ohjaus ja paikallinen toimeenpano muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Opetuksen järjestäjillä on keskeinen vastuu valtakunnallisten tavoitteiden toimeenpanosta paikallisesti ja siitä, että perusopetus onnistuu tehtävässään. Tämä edellyttää vahvaa pedagogista johtamista ja kykyä viedä valtakunnalliset tavoitteet koulun arjen käytännöiksi.

Yhdenvertainen ja yhteisöllinen koulu lisää yhteiskunnan turvallisuutta ja yhteenkuuluvuutta. Koulussa erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat sekä yksilölliset vahvuudet tulee tunnistaa nykyistä paremmin. Näin vahvistetaan lasten ja nuorten tulevaisuususkoa, osallisuutta ja luottamusta niin omiin mahdollisuuksiinsa kuin yhteiskuntaan.

Demografiakehitys haastaa perusopetuksen järjestämistä eri tavoin eri puolilla Suomea. Opetuksen järjestäjien edellytykset vastata laadukkaasta perusopetuksesta vaihtelevat merkittävästi. Nykyinen perusopetuksen ohjaus- ja rahoitusjärjestelmä ei tue lasten ja nuorten yhdenvertaista kohtelua. Ikäluokkien pienentyessä perusopetukseen käytettävissä oleva kokonaisrahoitus vähenee, vaikka oppimistulosten parantaminen ja oppimisen tuen tarpeet edellyttävät päinvastoin riittäviä resursseja ja oppilaskohtaisen rahoituksen vahvistamista.

Peruskoulu 2.0 lähtökohdat

- Tavoitteena on lisätä nuorten tulevaisuususkoa, parantaa perustaitoja (luku- ja kirjoitustaito, matematiikka, digiosaaminen) sekä nostaa osaamis- ja koulutustasoa.
- Koululaisille tulee mahdollistaa yksilöllisemmät oppimispolut, tukea erilaisia lahjakkuuksia ja varmistaa, että jokainen oppilas saa tarvitsemansa tuen ja riittäviä haasteita koulupolun eri vaiheissa.
- Perusopetuksen tuntijako ja opetussuunnitelman perusteet uudistetaan tulevaisuuden osaamistarpeiden pohjalta.
- Perusopetuksen laatua ja yhdenvertaisuutta vahvistetaan uudistamalla sen ohjaus- ja rahoitusjärjestelmä.

Peruskoulu 2.0 ratkaisut

Peruskoulu 2.0 rakentuu viidestä kokonaisuudesta:

1. **Hyvät perustaidot ja tulevaisuuden taidot kaikille**
2. **Yksilöllisemmät oppimispolut yläkoulussa**
3. **Yhdenvertainen ja yhteisöllinen koulu**
4. **Tulevaisuuden oppimistavoitteet ja opetussuunnitelma**
5. **Koulun uudistumista tukevat rakenteet ja johtaminen**

1. Hyvät perustaidot ja tulevaisuuden taidot kaikille

- varmistusmekanismi äidinkielen, matematiikan ja ensimmäisen vieraan kielen osaamistason seuraamiseen esimerkiksi seitsemännen luokan puolivälissä ja sen pohjalta henkilökohtainen opintosuunnitelma
- jokaiselle lapselle ja nuorelle valmiudet yrittäjyyteen, työelämään ja talouden hallintaan

2. Yksilöllisemmät oppimispolut yläkoulussa

- mahdollisuus henkilökohtaiseen ja ohjattuun opintopolkuun yläkouluvaiheessa sitä tarvitseville nuorille (esim. vuosiluokkiin sitomaton opetus, joustava perusopetus, tehostettu opinto-ohjaus ja joustavat ryhmittelyt)
- 8. ja 9. vuosiluokan suorittaminen kahden vuoden sijaan kolmessa vuodessa
- erilaisten lahjakkuuksien tunnistaminen koulupolun kaikissa vaiheissa ja mahdollisuus nykyistä nopeampaan etenemiseen sekä osaamisen syventämiseen
- lisäresursseja yksilöllisten oppimispolkujen tukemiseen ja perustaitojen vahvistamiseen
- joustavan perusopetuksen rahoitusmalli käyttöön yläkouluvaiheen uudistuksissa tukemaan yksilöllisempiä oppimispolkuja

3. Yhdenvertainen ja yhteisöllinen koulu

- suomi toisena kielenä (S2) -opetus paremmin vieraskielisten oppilaiden tarpeita vastaavaksi
- yhtenäiset toimintatavat kesken perusopetuksen maahan saapuville oppilaille
- englanninkielisen opetuksen lisääminen tarpeen mukaan
- yhteinen katsomusaine vahvistamaan yhteisöllisyyttä sekä eri kulttuurien ja uskontojen ymmärrystä

4. Tulevaisuuden oppimistavoitteet ja opetussuunnitelma

- tekoälyn kehityksen edellyttämä keskustelu siitä, mitä koulussa tulee oppia ja määrittely, mitkä ovat tulevaisuuden tärkeimmät avaintaidot
- perusopetuksen tuntijaon ja opetussuunnitelman perusteiden uudistus tulevaisuuden osaamistarpeiden pohjalta
- valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteiden keskeinen sisältö kirkkaaksi
- valtakunnallisten perusteiden pohjalta paikallinen toimeenpanosuunnitelma

5. Koulun uudistumista tukevat rakenteet ja johtaminen

Ohjaus ja rahoitus

- valtakunnallisen ohjauksen ja paikallisen toimeenpanon muodostettava nykyistä yhtenäisempi kokonaisuus
- perusopetuksen laatua ja yhdenvertaisuutta vahvistettava uudistamalla sen ohjaus- ja rahoitusjärjestelmä siten, että oppilaiden yhdenvertaiset mahdollisuudet laadukkaaseen perusopetukseen toteutuvat asuinpaikasta riippumatta
- kohdennetaan perusopetuksen rahoitus kohdennettava nykyistä vaikuttavammin opetuksen järjestämiseen ja perustaitojen vahvistamiseen
- lakisääteisten tehtävien rahoitus perusrahoituksella (ei hankerahoituksella)

Johtaminen

- kansallisten uudistusten toimeenpanon seuranta
- pedagoginen johtaminen opetuksen järjestäjien tasolla ja kouluissa
- oppimistulos-, tutkimus- ja arviointitietojen systemaattisempi käyttö opetuksen ja koulun kehittämisessä
- opetuksen järjestäjien tasolla tulee varmistettava, että kansalliset uudistukset viedään suunnitelmallisesti koulujen arkeen

Kansalliset kehittämisohjelmat ja kokeilut

- peruskoulua uudistettava kansallisilla kehittämisohjelmilla ja kokeiluilla, joiden vaikutuksia arvioidaan ja joiden tuloksia hyödynnetään toimivien ratkaisujen levittämisessä; esimerkkeinä kansallisesta kehittämisohjelmasta yläkoulun yksilöllisemmät oppimispolut ja kansallisesta kokeilusta opettajankoulutuksen uudistamisen kokeilu
- kansallinen digipedagogiikan kehittämiskokonaisuus oppimisanalytiikan, digitaalisten ratkaisujen ja tekoälyn pedagogiseen hyödyntämiseen opetuksessa
- etäopetus käyttöön kaikilla koulutusasteilla oppijan ikä, valmiudet sekä opetuksen tavoitteet huomioiden

Opettajankoulutus paremmin mukaan koulun kehittämiseen

- opettajankoulutuksessa parempaa äidinkielen ja matematiikan osaamista alakoulun opettajille ja paremmat valmiudet kohdata erilaisia oppijoita yläkoulun opettajille
- lisää mahdollisuuksia eri kieli- ja kulttuuritaustoista tulevien ja muista ammateista opettajaksi siirtyvien kouluttautumiseen opettajiksi
- kaikille opettajaopiskelijoille kokemus perusopetukseen valmistavasta opetuksesta jo harjoittelukouluissa

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
PL 30 (Eteläranta 10), 00131 Helsinki
ek@ek.fi • www.ek.fi

X:@Elinkeinoelama
Instagram: @elinkeinoelama

Julkaisu verkossa:
www.ek.fi/tulevaisuudenperuskoulu

Haastattelut:
Riitta Gullman/Viestintätoimisto Asiaviesti

Henkilökuvat: valokuvaaja Wasim Al-Nasser
Tomi Kiilakosken kuva Sami Perttilä

Marraskuu 2026

Lisätiedot:

Mirja Hannula
mirja.hannula@ek.fi

Ulla Heinonen
ulla.heinonen@ek.fi

Elinkeinoelämän keskusliitto